

Громадська Думка

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна 1. прих. в таборі 4 ф.)
" " нова таб. 5 ф.)
На місяць в таборі . . . 30 ф.
" " нова таб. 40 ф.
На 3 місяці в таборі . . . 90 ф.
" " нова таб. 1 м. 20 ф.

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ у ВЕДЛЯРІ.

— ВИХОДИТЬ ЩО ЧЕТВЕРГА Й ЩО НЕДІЛІ. —

АДРЕСА:

Ukrainischer
Unterrichts-Ausschuss
Lagerzeitung
— in Wetzlar. —

Видає „Видавниче Товариство імени В. Грінченка“.

Ч. 73. (120).

Четвер, 25. жовтня 1917.

Рік III.

Дві вістки.

Серед маси вістей з України в останньому часі кинули ся у вічі дві коротенькі вістки, цікаві по своїй напрямковій й по тих кругах, з яких вони виходять.

Одна вістка говорить про становище російського правительственного сенату до Генерального Секретаріату України (гл. попереднє число „Гром. Думки“), а друга вістка характеризує відношення українських соціалістів-революціонерів до майбутніх російських Установчих Зборів.

З першої вістки довідуємось, що сенат одмовив ся оповістити інструкції тимчасового правительства до Генерального Секретаріату України, спираючись на те, що правительство не має права до Установчого Зібрання проголошувати Україну „незалежною“.

Давно вже постерегаємо, що в Петрограді зробили з майбутнього Установчого Зібрання страхопуд для залакування народів у їх національно-політичних домаганнях. Бачимо таксамо, що це залакування більше свідчить про зловживання владою правительством, ніж про обереганне прав Установчого Зібрання. Іменно, бажанне нового правительства керувати державою по своїй уподобі, а не по згоді з волею широких верств народу, вказуючи йому, правительству, в невідкличних домаганнях народу посилати ся на Установче Зібрання.

Так було з теперішньою кучою автономію України, так було і з проголошенням Росії республікою. Та мусліо признати правительство автономію України перед наважливим рухом Українців, як мусліо оголосити Росію республікою перед небезпекю проти-революційі.

Признанне українського крайового правительства й проголошення Росії республікою зробило правительство не дждавшись Установчого Зібрання, бо того вимагали події часу, перед силою яких не вистарчало слів про права Установчого Зібрання, а треба було негайного живого діла.

Однак є ще правительственный сенат—цей мабуть ще не-

вичищений після царя куток, який звик оберегати формалістику, як свій найсвятіший обовязок. Той сенат прийшов отсе до слова, що звик рахувати ся з буквою на папері, а не з живими надзвичайними подіями в державі.

І сенат проти волі правительства відмовляється признавати животіння Генерального Секретаріату України, як крайового правительства. Сенат міркує собі так, що коли справа з Генеральним Секретаріатом не підписана царем, як робило ся це раніш, то мусліо бути скріплена тепер Установчим Зібранням, а иначе й сенат—не сенат.

Може сенат по своїй волі прав, але-ж ця правота може в наші часи боком вилісти сенатові в державі, коли він і сьогодні буде придивлять ся тільки до підпису на папері.

І дійсно,—в той час, як сенат не хоче знати про Україну до Установчого Зібрання, в цей час з України приходять вістки, що центральний комітет українських соціалістів-революціонерів постановив не брати участі в російських Установчих Зборах, бо вони протирічать правам незалежності Українських Установчих Зборів.

З цього можна бачити, що події йдуть не в тому напрямкові, як гадає собі правительственный сенат, бо єсть думка певної активнішої частини суспільности України й зовсім не спішити ся на російські Установчі Збори.

Тому нема чого одмахуватись правами Установчих Зборів, як раніш одмахувались прерогативами царя, бо Україна сама по собі велика самостійна сила, яка не довго буде ждати наказів та санкцій з Петрограду, бо й сама за себе може рішати.

В. Г.

Вороги українства на Україні.

В силкуванню добути повну політичну самостійність України зорганізованим силам українського громадянства доводиться боротись на два фронти. Перший з них звернений проти Росії за межами України, з тимчасовим правительством, а другий звернений проти ворогів українства на самій Україні.

До останніх належать: 1) всі ті елементи, котрі до революції займали пануюче положення і панування яких при побіді українства прийшов би певний кінець, і 2) ті елементи, котрі сподівались прийти до панування після повалення царського режиму і котрим надзвичайний зріст сил українства і здобуття Українцями влади розбили рожеві надії на владу.

До першої групи відносять ся, звичайно, чорносотенці, починаючи від бувших поліцаїв різних рангів, чорносотенного духовенства, Урядовців, офіцерів і кінчаючи ріжними фаховими русифікаторами і насадниками ідеї „єдиної і нераздельної“—чорносотенними педагогами, професорами вищих наукових закладів, прибутки котрих були в тісній залежності від торгівлі чорносотенними переконаннями, за яку на них сипались великі й багаті милости.

Рядом з ними стоять великі земельні власники, які боять ся, і цілком слушно, що здійснення українських домагань потягне за собою розв'язання на широко-демократичних основах земельного питання, що цілком противно їх інтересам.

За ними йдуть і великі промисловці, котрим не на руку демократичність українського руху. До другої групи належить так звана „російська демократія“ на Україні, котра складається з російських соціалістів ріжних напрямків і радикальних елементів взагалі. Національний склад цієї групи, як і першої, неоднорідний. Крім зайшлих Росіян в неї входять зрусифіковані до краю „земляки“ і Жиди, при чім чистокровні Росіяне творять меншість.

Причина ворожости обох цих груп до українства ясна. Росіяне і зрусифічені Українці або займали, або мали зайняти всі теплі місця при політичній власті Росіян в усіх державних і громадських урядах—в упрявах, судах, школах, церквах, у війську, на почті, на залізницях, у великих приватних підприємствах і. т. д. Все це при українзації публічного життя має перейти в руки Українців. Свідомість цього і пхав їх на боротьбу з українством.

Правда, демократичні елементи з ворожих до українства груп признають право української нації на самовизначення, але тільки в культурній області, а політичну управу України бажать лишити собі. Зате чорносотенці борються з усім, що носить назву „український“.

Все це вороги діяльні й постійні, свідомі своїх інтересів. Позатим є ще багато ворогів несвідомих і пасивних, інтереси котрих хоч і вимагають, щоби вони йшли разом зі свідомими Українцями, але вони цього собі ще докладно не уяснили. Це маса найтемнішого селянства й незорганізованого робітництва, котра в життю кермується як приказкою—„моя хата з краю, нічого не знаю“. Хоч ця маса активно проти українства по своїй волі не виступає, але служить догідним матеріалом

для чорносотенно-провокаційної роботи і вже одною своєю пасивністю гальмує та ослаблює боротьбу свідомих Українців за волю.

До маси пасивних ворогів українства можна долучити також нерухливе і до всього байдуже дрібне городське міщанство, котре свою нерухливість і байдужність маскує прихильністю до боротьби за „общія інтереси“, не розбираючи ся глибше в тих інтересах.

Треба прилучити до корінних ворогів українства на Україні також ворогів тимчасових, котрі перебувають через воєнне положення на Україні. Річ йде про велику скількість російського війська, розміщеного по Україні, яке підтримує противників українства і значно збільшує їхні сили.

Головними гніздами ворожости проти українства являють ся великі міста, як Київ, Харків, Катеринослав і др. Там переважна більшість складається з Росіян і зрусифічених одиниць і ворожестя приймає там найгостріші форми. „Російська демократія“ завагою боронить своє панування по містах перед походом українства, знаючи, що міста—то кріпости, опираючись на які, вона може далі змагати ся. Поки що вона мала перевагу по великих містах, яка виявила ся у виборах до городських дум. Українці не змогли перевести туди свою більшість. Але цей успіх противників Українців завдячуєть ся напливові російських салдатів, котрі також брали участь у виборах і звичайно голосували не за Українців. По війні відношення сил напевно змінять ся в користь Українців. У малих городах навпаки Українці скрізь побідали.

Найлютіше нападає на Українців чорносотенство. Воно виступає і явно й таємно, уживаючи в боротьбі провокаційних засобів. Чорна сотня користуєть ся старою, випробуваною зброєю—обрикуванням і цькуванням. Вона випускає ріжні противолоційні і протиукраїнські брошури, листки, в яких закликає просто до оружноі розправи з Українцями, котрі, нібито „продали „матушку“ за німецькі гроші“. Багато мабудь було б уже вчинено погромів на Українців, (як би свині роги...), та на чорносотенний жаль, їх мало слухають ті, кого вони хотіли б нацькувати. Тому чорносотенці обмежують ся старанням вдержати хоті тих темних із мас, хто ще не приєднав ся до українських домагань. Для цього ріжні єпископи забороняють попам читати універсали Центральної Ради, військові чорносотенці старають ся спровокувати українські полки, щоби не допустити до українзації війська, в чім їм діяльно допомагають „брати по духу“, москвофіли із „подяремної“ Галичини, котрі по неуспіху галицької авантюри записали ся в „контр-развідку“, що дістала ся в спадщину новому ладові від царського режиму й по старому бореть ся не з зовнішніми противниками, а з „внутрішніми ворогами“. Чорносотенці пере-

мінили місця побуту з поліції та охоранки на панські економії, куди поступають приказчиками і підбувають селян звідти проти революції й українства, разом із чорносотенними попіхачами. Старі урядники використовують в тій самій цілі урядовий авторитет, тільки малоуспішно. В їхні неводи попадають лише сільські глитаї та инча багата риба, якої всеж так мало, що не може задоволити чорносотенні апетити.

„Демократія“ поводить ся трохи чистіше, тобто не провокує й не так обріджує Українців, однак по-тайки вдоволено тішить ся з чорносотенних „штучок“ по українській адресі. Це виявляєть ся з відношення „демократії“ до уладженої чорносотенцями полкової ім Б. Хмельницького „Пантелеймонової ночі“. „Революційна російська демократія“ не то що не протестувала проти ганебної провокації та проти скасування комісії Центральної Ради для розслідування подій, а навіть підтакувала обвинуваченням, які закидали ся богданівцям. Раніш вона також явно стояла проти Українців, але зі скріпленням Центральної Ради формально погодилась з цим неприємним для неї фактом і навіть стала підтримувати Центральну Раду, а в душі лишалась так само настроєною як і раніш.

„Демократія“ орудує серед широких мас ріжними туманними, по формі космополітичними, а по суті російсько-націоналістичними теоріями, які більш однік роблять шкоди, ніж чорносотенні вибракки. Вона противить ся приходу Українців до влади і зміцненню українських сил. Цим пояснюють ся блокування російської демократії з кадетами і мовчазне єднання з чорносотенцями в київській городській думі проти Українців, так само як і проти-українські виступи і вилчяне їх в херсонській думі. Теж саме можна сказати і що до боротьби військових „демократичних“ командантів, як Оберучев, з українізацією війська.

Воєнне положення утруднює боротьбу Українців зі всіма цими противниками. Але по війні, коли управа Україною цілком перейде в руки українського правительства, а російське військо буде забрано з України, сила опору ворогів українства на Україні зараз ослабне. Чорна сотня дістане затичку в пащу, а „демократія“ амушена буде заспокоїть ся положенням національної меншости, бо тоді космополітичні теорії стратять свою привабливість і нимп не можна вже буде приманювати темних мас, свідомість серед яких підніметь ся, завдяки діяльній праці всіх культурних сил України. Тай сам табір „російської демократії“ на Україні війде до своїх російсько-національних меж, бо від нього напевно відпадутъ зросійщені „землячки“, а також і инчі національні меншости, котрі при повній волі національного самовизначення не потребуватимуть більше підтримувати табір колишніх володарів України.

Лубенець.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ.

Грушевський про територію і права автономної України.

В популярній брошурі п. н. „Якої автономії і федерації хоче Україна“ голова У. Ц. Ради проф. М. Грушевський пише:

„Українці хочуть, щоб з українських земель російської держави (бо про них говоримо поки що), була утворена одна область, національна територія. Сюди, значит,

повинні увійти губернії в цілости або в переважній частині українські — київська, волинська, подільська, херсонська, катеринославська, чернігівська, полтавська, харківська, таврійська й кубанська. Від них треба відірвати неукраїнські повіти й волости, як скажем, північні повіти чернігівської губ., східні кубанської то що, а прилучити натомість українські повіти сусідніх губерній, як хотинський і частини акерманського бесарабської, східні частини холмської губернії, полудневі краї губ. гродненської, мінської, курської, західні частини Вороніжчини, Донщини, чорноморської і ставропольської губ.

Так утворить ся територія, де українська людність становить більшість (в городах тепер Українців менше, але города мусять іти за більшістю доокресної території). Ся українська територія має бути зорганізована на основах широкого демократичного (не цензового) громадського самопорядкування, від самого споду („дрібної земської одиниці“) аж до верху—до українського сейму.

Вона має вершити у себе дома всякі свої справи—економічні, культурні, політичні, удержувати своє військо, розпоряджати ся своїми доходами, своїми доходами, землями й всякими натуральними багатствами, мати своє законодавство, адміністрацію й суд.

Тільки в деяких справах, спільних для всієї російської держави, вона має приймати постанови її загального представництва, в котрих братимуть участь представники України пропорціонально до її людности й людности всієї російської республіки.“ „Діло.“

Українознавство в середніх школах України.

„Кієвская Мысль“ з 11. вересня н. ст. повідомляє: Відбуло ся засідання Тимчасової Кураторської Ради при київській науковій окрузі, на яким подано звідомлення з результатів літніх праць комісії Ради. Що до справи заведення курсів українознавства в середній школі, признано, що ученики середньої школи, як будучі громадянські діячі на Україні, повинні бути більш детально познайомлені з побутом, історією й літературою того краю, де їм прийдеть ся працювати. На основі сього Тимчасова Кураторська Рада признала необхідним з біжучого року завести в середній школі виклад окремих курсів літератури, історії і географії України; курси ці є обов'язкові і мають бути введені в число обов'язкових годин поділу науки дорогою зменшення числа годин викладу інших предметів. Наука української мови має основувати ся на принципі факультативного викладу. Вироблені вже програми курсів українознавства й підібрана спеціальна література для учителів. Дещо комітетуеть ся справа введення сих курсів браком на ринку відповідних підручників для учеників. Детальне розроблене справи викладу згаданих курсів українознавства поручено місцевим педагогічним радам. „Діло.“

Київський політехнічний інститут в таборі чорносотенців.

Серед чорносотенних протестів против українізації України слідом за „ученими“ зайдми київського університету пішла рада київського політехнічного інституту. В протесті, надрукованім у „Кієвлянині“, нарікаєть ся, що український рух має на цілі „відірвати від держави часті території й утворити українську державу“, що „Центральна Рада й Генеральний Секретаріат уже прибрали у відношенні до населення обличчя влади“ й ріжнородними шляхами „притягають до себе

народні маси—селянство (на основі земельної справи), учителів, духовенство, залізничників, деякі національні групи і т. ин.“, що „ся акція реально зміцнює, випробує і збільшує владу новоутворених органів—Центральної Ради й Генерального Секретаріату“. Протест страшить, що в разі здійснення захоплення влади Українцями „відпадає від Росії край з найурожайнішим ґрунтом, з копальнями камінного вугля, які дають 3/4 всього добуваного камінного вугля, з багатьма покладами руди, соли й інших природних багатств, які забезпечують пишній розцвіт сільського господарства та промисловости. Сей край відзначаєть ся найвищою в Росії по своїй інтесивности сільсько-господарською культурою, інтенсивними плянтаціями цукрових буряків, що підтримують розв'язаний в краю цукровий промисел, який творить величезний процент усього цукрового промислу держави; він прилягає до Чорного моря з прекрасними пристанями, а втрачений, відірже решту держави від Чорного моря. Страта сього краю викличе найбільше захитання державою й може потягти за собою „наїфатальніший наслідок“ для Росії. З таких мотивів, а ще більше, додамо від себе, зі страху перед очищенням київських найвищих наукових закладів від чорносотенних „учених“, рада київського політехнічного інституту звизває петроградське тимчасове правительство показати „твердість“ влади супротив українського руху.

За „В. С. Р. У.“

З РОСІЙСЬКОГО ЖИТТЯ.

Одтворення вступного парламенту.

Петроградська телеграфічна агенція доносить дая 21. жовтня: Вчора з полудня відбуло ся в маріинській палаті одкрите вступного парламенту. Керенський заявив у промові, що тимчасове правительство тепер перший раз має можливість працювати разом з представниками зорганізованих сил російського народу. Правительство уважає своїм завданням хоронити проти ударів революційну владу, яку йому доручено аж до отворення Установчих Зборів. Це воно зробило щасливо вже дівчі. Правительство надієть ся тепер на піддержку вступного парламенту. Що до заграничної політики Керенський оповістав, що висилаєть ся правительствоно посольство й одного представника російської демократії за границю, які ясно мають вложити становище російського правительства. Що до внутрішньої політики, то Керенський думає, що ніяке правительство на світі не має тяжчого завдання, тому що воно не може ужити способів, які противорічать свободі, рівности й братерству. Тому просить піддержки з боку партій і верстов населення.

Потім зайняла слово Врешковська, яка домагаля ся землі для народу, а далі повітав збори предсідатель Ради селянських послів Авксентієв, вибраний предсідателем парламенту.

Далі зазрав слово предсідатель Ради робочих і салдатів большевик Троцький, який завазато осуджував правительство, що робить без відповідальности. Він підозріває міщанські елементи, що вони підбурили селянство до розрухів, підготовили заміанне в цілім воєнним ділі і пробували знівечити Установчі Збори. Він заявив, що большевики не могли би працювати ні з правительством, ні з вступним парламентом. Він тому опускає його, щоб сказати робочим, салдатам і селянам, що в Петрограді революція в небезпеці.

Тоді опустили большевиків залю серед окликів на честь хвального демократичного миру і Установчих Зборів.

(Франкф. Цайт. з 16. жов. рено.)

Розв'язанне російської Думи.

Петроградська телеграфічна агенція доносить: Тому що розписано вибори на Установчі Збори на день 25. листопаду, розпорядило ся правительство розв'язати четверту Думу і мандати її признати не важними.

Мимо того, що у вступний парламенті засідають численно кадети, промисловці й великі власники, деякі члени Думи під проводом Родзянка постановили бойкот парламенту з огляду на загрозу розв'язки аграрної справи соціалістичним блоком.

(Франк. Цайт. з 22. жовтня.)

Новий міністер хліборобства.

Петроградська телеграфічна агенція доносить: Указом тимчасового правительства заіменовано соц.-революціонера (?) Маслова, віцепрезидента великого сільськохазяйственого виділу, міністром хліборобства. Тим робом обсаджено останнє місце в міністерстві.

[Франкф. Цайтунг з 20. жов. рано.]

Фінляндія за границею.

Зі Штокгольму доносять: Головні часописи міщанських партій обговорюють будуче заступництво Фінляндії за границею. Одинокою порукою для захисту господарських і правних інтересів Фінляндії серед чужих держав буде заведення власних консулятів. З цього виходить природне домагання, щоб признанне національних красок Фінляндії було не тільки справою внутрішнього законодавства, але й міжнародною справою.

Після звідомлення фінляндських часописей подали всі Фінляндці, що живуть в Америці, та їх стоваришення масову адресу до Вільзона й політичних партій, щоб зробити натиск за признанне фінляндської самостійности.

(Франкф. Цайт. з 22. жов. пол.)

Перенесення правительства до Москви.

Петроградська телеграфічна агенція доносить: Супроти нового політичного положення, яке викликала подія на балтійським морі, часописі потверджують можливість перенесення столиці правительства до Москви. Парламент по першим засіданню теж перенесеть ся до Москви.

(Франкф. Цайтунг з 21. жов. рано.)

Рада робочих і салдатів під проводом Троцького осуджує постанову правительства перенесення столиці до Москви.

[Франкф. Цайтунг з 22. жов. пол.]

Опорожнення Ревеля.

До Штокгольму доносять з Ревеля: Всі школи закрито. Більшість російських властей і Росіян виїжджає в глибину Росії. Всі потяги переповнені. На залізничній станції і по уликах тиснуть ся гурби втікачів. Між естонським населенням спокій. Робітники противлять ся перенесенню й знищенню фабричних заводень.

(Франкф. Цайтунг з 22. жов. веч.)

Позичка свободи в Росії.

Після „Тетра-у“ позичка свободи в Росії, розписана дая 19. цвітня, дійшла зараз до висоти 4. мільярдів і 34 мільонів рублів. Комітет веде агітацію за неї.

[Франкф. Цайт. 19. жов. веч.]

Посли Росії на парижську конференцію.

Зі Штокгольму доносять: Цере-телі відмовився від участі на парижській конференції з огляду на стан здоров'я і за його має Іхати Скобелев, бувший міністер праці. Впливові круги осуджують кандидатуру Скобелева, як невідповідну через недостачу відповідної освіти для такого трудного завдання. Так само критикують Маклакова, посла в Парижі, бо він належить до неославянського напрямку, як і Мліюков.

(Франкф. Цайт. з 19. жов. веч.)

Козаки про козацький стан.

Як відомо, з'їзд козаків, що засідав недавно в Петрограді, поруч з іншими постановами, ухвалив резолюцію про збереження й на будуче козацького стану (сословія). Проте виявляється ся, що цю думку поділяють не всі козаки. Так, наприклад, обласний чигинський з'їзд забайкальського козацтва відносно вирішив скасувати козацький стан. Про цю постанову було сивіщено на фронт у 2-й Аргунський полк. Аргунці дуже здрадли такі постанови. У відповідь на повідомлення аргунці послали телеграму, в котрій Аргунський полк висловив свою повну згоду з постановою обласного з'їзду.

В телеграмі аргунці заявляють, що вони протягом трьох років проливають свою кров не за „вільне козацтво“, а за волю рідного краю, за вільність та братерство для всіх. Аргунці кажуть, що вони не хочуть, щоб забайкальських селян виселяли з козацьких земель.

Козаки 2-го Аргунського полку боять ся, що постанову козацького з'їзду в Петрограді про збереження козацького стану вважатимуть і їхньою думкою, в той час, як вони хочуть бути не козаками, а вільними громадянами і борються за демократичну республіку, свободу, рівність та братерство.

Переслідування іногородців.

Настрій в Киргизькому степу тривожний. В різних кутках його трапляють ся сутички козаків та селян з Киргизами. Становище Киргизів дуже тяжке. По різних кінцях Киргизького степу послають козаків, щоб залаяти Киргизів та „усміряти“ їх. В Букої, Устькамєногорського повіту, Семіпалатинської області, Киргизів силомиць виселяють з їх рідних осель, для чого навмисне було послано сотню козаків. Місцевість, з котрої їх виселяють, простягає ся на 28 тисяч десятин. З цієї землі хоче користувати ся сама казна. На виселення Киргизів дає казна спеціально для того призначені кошти. Киргизів виселяють наче-то з тої причини, що їхні череди та отари наче-то розсувають псики, котрі щим-то через те насувають ся на них російської людности. Недавно з тою ж метою (вигнання Киргизів) було послано козаків у Павлодарський повіт. Киргизів починають узброювати ся рушницями й навіть кулеметами.

Становище в донецькому басейні.

Становище в донецькому басейні погіршує ся. Вивіз донецького вугілля по обрахунку з'їзду гірничих промисловців ледає досягає 80 мільонів пудів за місяць (на 39 мільонів менше, ніж попереднього року), а сього припасу металічні заводи дістануть тільки 18 мільонів пудів (нормальний розхід 32 міль.). В серпні

цього року добуто 110 мільонів пудів (на 22% менше, ніж попереднього року). Продуктивність робітника—410 пудів проти 566 пудів в серпні 1916 року. Особлива комісія міністерства торгу визнала, що головними причинами упадку продуктивності донецького басейну є харчові труднощі й неурегулювання робітничого питання. (Р. Г.)

СПРАВА МИРУ.

МИРОВИЙ МАНІФЕСТ ШТОКГОЛЬМСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.

З Амстердаму доносять 20 жовтня: Скандинавсько-голяндський комітет оповіщає таку заяву: Організаційний комітет штокгольмської конференції уповноважив своїх членів з неутраляних держав з переговорів і рішень комісії виняти саме верно і зложити маніфест, який може служити основою до мирових переговорів. Під семи умовами беруть на себе підписані представники соціалістичних партій Швеції, Норвегії, Данії, і Голяндії відповідальність за слідуючі ідеї, в тім пересвідченню, що можна положити кінець війні, яка нищить Європу і загрожує руйною на століття нинішньому та грядучому поколінню.

Від трьох літ стоять велитенські війська на всіх фронтах, а досі не має ні побитих ні побідників. Теперішня війна не розв'язала питань, які викликали її. Світ мабуть аровумів вкінці, що животиння насилья повинно уступити справедливості. На будуче спірні справи повинні полагоджувати ся мировим судом і посередництвом. Мир повинен бути миром порозуміння, миром без загарбів і відшкодувань. Питання про Ельзас-Льотарингію і про Вельгію стоять дотепер на перешкоді починати переговори. Територіальні питання на Балкані, в Польщі і Треніно будуть розв'язані мировими умовами. Розгляд національних питань не повинен гальмувати заключення миру. Йх розв'язку належить представити міжнародному інституту, де будуть обговорювати ся ці питання, яких не обговорено при мирових переговорах.

Межи спеціальними умовами миру находять ся такі: повна політична й господарська відбудова Вельгії і культурна самостійність для Фламандців і Вальонів. Ельзас-Льотарингське питання повинно бути розв'язане голосуванням народу. Відбудова незалежної Сербії в сполучі з Черногорою. Кошти відбудови мають бути заплачені з міжнародного фонду. Полуднево-славянські народи (Серби, Хорвати, Словінці) в Австро-Угорщині мають мати політичну свободу. Македонське питання має бути порішене по думці Австро-Угорщини. Польща повинна бути вільна й незалежна. Польські провінції в Австрії й Німеччині повинні одержати найбільше можливу самостійність. Територіальна самостійність належить ся всім національностям в Росії, а Фінляндії—незалежність, при чім вона вістане в сполучі з Росією. Італійські провінції в Австрії, які прийдуть до Італії, мусять мати культурну свободу. Далі політична незалежність і економічна рівність для Ірландії в союзі з Великою Британією (Англією), приязне управильнене північно-шлезвигського (данського) питання через порозуміння заінтересованих на основі справлення границь по вислуханию населення; територіальна відбудова турецької Вірменії з гарантією дальшого розвитку і міжнародне полагоджене жидівського питання.

Маніфест кінчається покликком до соціалістів всіх країв для основаня союзу народів на підставі обов'язкового признання загального розоруження, усунення всякої господарської війни і введення пар-

ляментарної контролі над заграничною політикою. Далі вискакує ся сподівання, що соціалісти „тантанту“ будуть енергійніше домагатися папшортів, щоби уможливити міжнародну конференцію.

(Фоссіше Цайтунг, 20 жовтня веч.)

МИРОВІ ДОМАГАННЯ РАДИ РОБОЧИХ І САЛДАТІВ.

Петроградська телеграфічна агенція доносить: Виконавчий Виділ Ради робочих і салдатів вибрав як свого представника на конференцію союзників бувшого міністра праці Скобелева і випрацював для його такі вказівки в справі мира:

- 1) Опущення Росії з боку німецького війська і автономія для Польщі, Литви і лотиських провінцій.
- 2) Автономія турецької Вірменії.
- 3) Розв'язка Ельзас-Льотарингського питання голосуванням населення під умовою цілковитої свободи голосування.
- 4) Відбудова Вельгії, яка має дістати відшкодування за свої втрати з міжнародного фонду.
- 5) Відбудова Сербії й Черногорії з відшкодуванням з міжнародного фонду: Сербія одержує доступ до Адриїського моря. Боснія і Герцеговина повинні одержати автономію.
- 6) Спірні області на Балкані одержують тимчасову автономію аж до рішачого народного голосування.
- 7) Рунація має бути відбудована в тих самих границях і дає приречення, що Добруджа одержить автономію. Вона об'єдє торжественно сповнитя в дійсности третю точку берлінського договору про рівність прав Жадів.
- 8) Автономія італійських провінцій Австрії аж до народного голосування, де вони мають належати.
- 9) Повернення всіх колоній Німеччині.
- 10) Відбудова Персії і Греції.
- 11) Знеутралізованне всіх морських проливів, які ведуть в осередне море, як канал Суевський і Панама. Свобода торговельної плавної, усунення права задержки і торпедування торговельних кораблів.
- 12) Всі воюючі зречуть ся контрибуції або відшкодування під якою-небудь формою раз на всі і віддадуть всі наложени у війні контрибуції.
- 13) Кождий край є незалежний що до своєї торговельної політики, але всі краї зобов'язують ся зекети ся всякої торговельної блокади по війні і не заключувати ніяких окремих пошляних (цлових) угод.
- 14) Мирові умови будуть установлені на мирових конгресі представників, які будуть вибрані національними представництвом (отже й Україна). Ті умови мають затвердити парламенти. Дипломати зобов'язують ся не заключувати ніяких тайних договорів, які признають ся, як суперечні міжнародному праву, неіснуючими.
- 15) Загальне розоруження в краю і на морі, а після цього заведення системи шліпці.

Вказівки кінчать ся порученням пробувати усунути всі перешкоди, які стоять на дорозі штокгольмській конференції, та видати папшорти для тих партій, які хочуть взяти в ній участь.

(Генер. Анц. з 23. жов. рано.)

Вісти зі світа.

СЬОМА МІЛЯРДНА ПОВІДА В НІМЕЧИНІ.

Після обчислення послідньої сьомої позички серед німецької суспільности вносить вона 12 мільярдів 432 мільонів марок, а разом з шестою, зложеною сього року, вносить 25 мільярдів 411 мільонів марок.

Розписано її перед місяцем. Разом всі позички вносить 73 мільярди марок.

(Генер. Анцайгер з 21. жовтня рано.)

ВІДНОСИНИ В ІТАЛІЇ.

З Міляно пишуть: Італія стоїть в передодні революції. Завтра може огонь охопити увесь край, який приволокти Італію до негайного миру. Вправді Бозеллі мав воєнну бесіду в парламенті, та серед її прийшло до бурливої інтерпеляції посла Бентіні, і цілий парламент кипів від окликів і обурення на правительство. Кабінет Бозеллі захитаний. Тимчасом серед армії що дня стріляють салдатів за непослух. Багато їх тікає в гори до Швайцарії, не боячись, що серед теперішньої гірської негоди можуть загинути.

(Генер. Анцайгер з 22. жов. веч.)

НЕВТРАЛЬНІСТЬ ЧИЛІ.

В полудневій Америці в республіці Чилі утворено теж нове міністерство, яке одначе буде придержувати ся постійної неутраляности супроти війни.

(Франкф. Цайт. з 20 жов. веч.)

ОПКА НАД ПОЛОНЕНИМИ.

Копенгаген. Нині зібрала ся тут міжнародна конференція в справі опки над полоненими. Німеччина, Австро-Угорщина, Росія і Туреччина та Червоні Хрести тих держав і турецький Червоний Півмісяць послали своїх представників. З товариств Червоного Хреста репрезентовані також румунський і шведський Червоний Хрест.

„Діло.“

Війна.

(Відомлення осередніх держав.)

На західнім фронті у Фляндії після одностороннього ослаблення артилерійної діяльности наслідком мраків, знов підняв ся великий огонь артилерії. Таксамо коло Соасон Німці збили 9. ворожих аеропланів.

На східнім фронті на суші майже всюди спокій. На рижських островах наступи Німців ідуть далі. Після висадження моряків на острови, головна частина флоту причалила у залив Тага і висадила головні сили, які скорим маршем підійшли на південь і відіслали російські війська на півострові Сворбе острова Езель. Очистивши море від численних російських мін, зайняли Німці островець Руно і острів Шільдав між островами Мон і сусією. Росіяне втратили воєнний корабель „Слава“ і чотири парові кораблі торговельні. Корабель „Слава“ затоплено в битві, з якої втекли „Воля“ і „Царевич“. Війська, замкнені на острові Сворбе, капітулювали (піддали ся). Увесь острів Езель і. Даге в німецьких руках. Росіяне почали евакуацію Пернав і Бронштаду.

На македонськiм фронтi Французи почали наступ мiж долиною Скумбi та озером Охрiда. Їх вiдперто.

З 19. на 20. жовтня в ночi пiдняла ся воздушна фльота над Ангiєю i обкидала бомбами, ваги 26000 кг., м. м.: Лондон, Манчестер, Бiрмiнгем, Nottingham, Dersy, Lowestoff, Hull, Grimsby, Norgwick, Marpleton. Всюди видно було пожари вiд цих бомб. Вертаючи, фльота, наслiдком противного вiтру й густої мряки, втратила 4 цепельiни. Вони загубили шлях за противним вiтром i мрякою й мусiли осiсти на французькiй землi вiстрiленi, або приневоленi до осiдки.

Нiмецькi пiдводнi судна затопили великiй англiйськiй панцарник „Драке“ i 2 переслiдувачi торпедв „Mary Rose“ i „Stengbow“.

3 таборового життя.

— Таборове вiче. В суботу, 20. жовтня, вiдбуло ся тижневе таборове вiче, на якому голова роздавочно-запомогового Комiтету подав звiдомлення, що протягом останнього тижня прибуло в Роттердаму 395 бан. молока для хорих. Також в Гаагi прибуло i находить ся на залiзницi 53 пакунки з галетами, котрi перевезть ся до табору на слiдуючiм тижнi.

Молоко роздiлено на хорих в лазаретi, околodку i по бльоках, на 3 душi 2 банки.

Потiм вiчем приступлено до подiлу 500 мар., присланих росiйським правительством через iспанське правительтво в Берлiнi для бiдних полонених. Над цiєю справою розвела ся велика дискусiя, котра тривала майже двi години. Вiче прийшло до такої ухвали: видавати з цих грошей хорим в лазаретi i по бльоках по вздiяженню комiтету.

Л-ко.

— Т-во старших баракiв iмени Iв. Мавени. В недiлю, 21. жовтня, вiдбули ся надивичайнi збори т-ва, на яких визначено п'ять кандидатiв на мандрильних мiсцiв до вiдвiря, потiм т-во ухвалило бюджет на мiс. листопад.

На вiльних внесеннях порушено i обмiрковано рiзкi адмiнiстративнi справи.

Л-ко.

— Генеральна Старшина. В понедiлок, 22. жовтня, вiдбуло ся чергове засiдання Генеральної Старшини зi звичайним порядком дня.

Розглянено й затверджено бюджет органiзацiї на мiсяць листопад. На проханнє т-ва iм. М. Лисенка купити приторговане за 350 мар. плянiю, ухвалено звернути ся до централi С.В.У. в проханнє допомогти грiшми. У справi помiщення в часописi вiдозви роздавочно-запомогового комiтету Генер. Старшина дала принципову згоду на першу частину вiдозви, яка торкаеть ся добровiльних даткiв на хорих i бiдних т. т. Справу допомоги близькою, цукром i чаєм дiтям зайнятих областей Холмщини й Пiдлiлля, з якою звернула ся до Українськ. Громади Українськa шкiльна Рада в Бiлiй, ухвалено передати до Роздав.-Запомог. Комiтету, який має порушити цю справу на черговому таборовому вiчу.

Поза сим було обговорено багато дрибних таборових справ i виснесено вiдповiднi ухвали.

Ф. П-ра

Зiт жертв од сiчовикiв в жовтнi мiсяцi.

На волинськi школи . . . 36 м. 35 ф.
На Українськ. Нацiональнiй Фонд . . . 25 „ 60 „
На пам'ятник померлому сiчовиковi в Бiлiй, т. Бабковi . . . 7 „ 65 „
Разом . . . 69 м. 60 ф.

Скарбн. т-ва „Сiч“ Бортичк.

Поклик!

Товаришi! Тяжкi часи переживаємо. Четвертий рiк кривавої вiйни, злиднi та туга за рiдним краєм убилi в серцях багатьох з нас останки терпеливостi, так що багато з нас, попавши в розпуку, кидає роботу, кидає нерас i доброго хазаїна й тiкає в свiт за очi. Таких утiкачiв можна цiлi сотнi бачити в кождiм майже таборi. Рiдко котрому удало ся проредити ся в неутральну державу, а майже всi по коротшому або довшому блуканнi попадають ся або в свiй, або в другий табір. Опинившись тут пiд арештом, тiльки тодi бачать цi бiдолахи, яке лихо заповдiля воннi своєю утечею в першiй мiрi собi. Бо, поминувши цi муки, якi їм приходило ся пережити пiдчас утечi, де нерас цiлими тижнями або мiсяцями треба було жити сiрою картоплею та перед оком людським критись по хатах—тепер опухлi вiд голоду та холоду, опинившись в таборi, попадають прямо пiд арешт, а звiдси на штраф-команду. А там вже—як звичайно на штрафнiй командi...

А чи лiпша доля жде тих, котрим довелось мимо всiх труднощiв i перешкод вкiнцi дiбратись до „обiцяної землi“ Швейцарiї або Голландiї? Зовсiм нi! Як звiсно, всi неутральнi держави переживають ту саму бiду, що воюють. Бо Америка зi страху, щоби Пi продукти через цi краi не пересилались до Нiмеччини, не лише заборонила вський вивiз своiх продуктiв у гаданiй краi, але прямо сконфiскувала голландськi кораблi. Наслiдок цього такий, що Голландцi, не маючи самi що їсти, не впускають до свого краю жадного чужинця, хiба з konieczности. А коли там попаде руський або французький полонений, вiдсилають його зараз через роттердамськiй консулат до Англiї, а та, як „добра опiкунка“ своiх союзникiв, шле вже чи то на французький, чи то на росiйськiй фронт. Чужими руками, мовля, добре огонь з печi вигортати!

Тому перестерiгаємо Вас, Товаришi, перед нерозважним кроком. Ми знаєм Вашi страждання, але не забувайте, що маєте по крайнiй мiрi суху постiль таї кришу над головою, коли Вашим братам там на позицiї прийдець ся мабуть четверту зiму в ровах пропадати. Вiдували ми вже більше трьох рокiв, побiдуємо ще тих кiлька мiсяцiв, бо вже-ж таки раз настане кiнець цiї проклятiй вiйни!

Генеральна Старшина.

ЖЕРТВИ.

На Українськiй Нацiональнiй Фонд.

Ком. Lützellinden. Ф. Науменко—10 ф., О. Васюра—10 ф., М. Руденко—10 ф., Е. Казначей—10 ф., Ф. Федосiв—10 ф.

Ком. Michelbach. Д. Войнаровськiй—30 ф., П. Марiч—30 ф.

Гурток „Дружба“. Середенко—50 ф., Стренко—50 ф., Савицькiй—50 ф., Бойко—50 ф., Галдишук—50 ф., Демченко—50 ф., Смокiв—50 ф., Рубашка—50 ф., Рiзниченко—50 ф., Мушта—50 ф., Близнюк—50 ф., Лата—50 ф.

Ком. Maxsain. Вернишин—60 ф., Руденко—50 ф., Демянишин—50 ф., Саєнко—50 ф., Мурий—50 ф., Опилатенко—50 ф., Сучок—50 ф., Демчук—55 ф., Пасiка—1 м., Довгань—30 ф., Лечковатий—20 ф., Коломиць—50 ф., Довганенко—40 ф., Чухлiбiв—40 ф., Ноцелє—50 ф., Кузьменко—50 Шопораєка—50 ф., Таран—30 ф., Смиченко—25 ф., Панасюк—50 ф., X.—50 ф., X.—50 ф. Разом . . . 10 м. 20 ф.

Ком. Prinz-Kessel. Поднаїв, Єрехин, Горбенко. Разом . . . 5 м.

На будову пам'ятника помер. тов.

Т.т. Гайдук—1 м., Гордiєнко—35 ф.
Ком. Ober-Flörsheim. . . 5 м.

На волинськi школи.

Ком. Gross Rohrheim, 1058.—6 м. 67 ф.
Ком. Michelbach. Д. Войнаровськiй 30 ф., П. Марiч—30 ф., Ф. Колупельняк—1 м., П. Омельченко—50 ф.

Ком. Berg, № 10589.—1 м. 20 ф.
„ Prinz-Kessel.—4 м. 15 ф.
„ Allendorf. Пилипенко—50 ф., Широштан—50 ф., Вовк—50 ф., Острожкiн—50 ф., Дубенськiй—50 ф., Вищенко—50 ф., Циндрич—50 ф., Нiмецькiй—30 ф., Кравцiв—20 ф., Величко—40 ф., Разом . . . 4 м. 40 ф.

Гурток „Вперед“ . . . 5 м.

На хорих в лазаретi.

Ком. Prinz-Kessel. . . . 15 м.
К. Бурлак. . . . . 50 ф.

На т-во „Воля“.

М. Гумениий. . . . . 50 ф.

На українського сина в Гiмназiї.

Олексиї Кузьменко. . . . . 1 м.

На улакову бiблiотеки т-ва „Самоц. Україна“

Ком. Odenhausen, 2984.—1 м. 20 ф.
„ Selters-Westerwald 2533.—1 м.
Воробiв Гриць . . . . . 50 ф.
Органiзацiя „Розсвіт“—1 м. 30 ф.
Я. Плетенг. . . . . 50 ф.
Ком. Rreungesheim.—1 м. 83 ф.
„ Allendorf, № 2887.—50 ф.
М. Сорока. . . . . 1 м. 11 ф.
Окрiфтель, № 2107. . . . . 2 м.

Повiдомлення адмiнiстрацiї „Громадськoї Думки“.

Одержанi гроши на часопис „Громадськa Думка“ вiд таких команд i т. т.: Mettenheim № 862—3 м. 20 ф., Dierberg bei Lindau 40 ф., Krummwohiau 40 ф., Brünegheim 3 м. 90 ф., Wälmorod 2 м. 70 ф., Eschborn № 1144—2 м. 60 ф., Reininghausen 1 м. 60 ф., Queckborn 1 м. 60 ф., Michelbach 40 ф., Lonsahren 1 м. 20 ф., Ober-Reichenbach 40 ф., Neisse 40 ф., Hanau 40 ф., Dahlbruch 2 м., Rittergut Bussew b Penken 40 ф., Schotten № 2530—1 м. 30 ф., Relskirchen 1 м. 12 ф., Holzappel № 2419—40 ф., Rejja № 1171—1 м. 80 ф., Siegen № 1634—08 ф., Breitenbach 40 ф., Berg 80 ф., Grossen Linden 80 ф., Brenkenhofswald 20 ф., Schiegelkin 1 м. 20 ф., Kastrotz 45 ф., Lützel-Wiebelbach 40 ф., Odenhausen 60 ф., Kerkerbachbahn 1 м. 20 ф., Ziegen № 2610—40 ф., Mähren 40 ф., Stendal 40 ф., Flomborn 40 ф., Niederohmen 3 м. 20 ф., Planig 80 ф., Biebrich 80 ф., Klingelbach 40 ф., Gem. Dieburg 60 ф., Feudingen № 2153—2 м. 40 ф., Enkirch 1 м., Deutsche Feldp. № 862—1 м., Kommandantur Giessen 3 м. 30 ф., Lützellinden № 2974—5 м. 35 ф., Cleeburg Kr. Usingen 90 ф., Gichenbach № 2044—40 ф., Michelbach Hütte № 2028—2 м. 40 ф., Niederlauen 1 м. 58 ф., Hamermühle № 3927—40 ф., Gem. Kleinwintersheim 90 ф., Stockhausen 40 ф., Mittel-Kinzig 40 ф., Rudenheim 3 м. 20 ф., Lädenscheid 40 ф., Steindorf 3 м. 20 ф., Nister 40 ф., Hofginsberg Lützel 40 ф., Brilon № 3717—1 м. 20 ф., Grossen Ruseck 1 м. 20 ф., Merkenfrits 40 ф., Girod 40 ф., Gau-Algeheim 90 ф., Harbornseelbach 2 м. 10 ф., Bürgermeister Poch № 11652—90 ф., Dudenrod 40 ф., Allendorf 4 м. 90 ф., Vendersheim 1 м. 60 ф., Antfeld 40 ф., Holzühle 40 ф., Romrod № 440—6 м., Lerckerode 80 ф., Ehringhausen

80 ф., Ober-Flörscheim 6 м. Meudt 1 м. 20 ф., Klein-Umstadt 3 м. 20 ф., Helligengroth 3 м. 20 ф., Eschenrod 40 ф., Oberbrügge 1 м. 20 ф., Ober Hibernsheim 10 ф., Hahnstetten 1 м. 20 ф., Niederwalf 80 ф., Mettenheim 3 м. 20 ф., Gunzlaub 2 м. 20 ф., Ingelstadt 60 ф., Höchst a/d Nieder 1 м. 20 ф., Homberg 10 ф., Blandorst 1 м. Heimenhafen 2 м., Alpenrod 65 ф., Oberasen 2 м. 40 ф., Katzenellenbogen 40 ф., Altenhünden 40 ф., Horar 50 ф., Girckhausen 40 ф., Berg 80 ф.

Ком. Grube Fernie. Вам вислано по 10 примiрникiв вашої часописi вiд 9. липня по 9. вересня, що i коштувало 6 м. 50 ф.

Ober Brügge. Гордiєнко. Із присланих Вами 2 м. на почтi вiзго 45 ф., а решту одержали ми.

Федiр Стрєць. Передплата часописi на один мiсяць коштує 40 ф., а тому i рахунок Вам посланий на таку суму.

ТОВАРИШI! Наша книгарня має лiше тi книжки, котрi вiд часу до часу оголошують ся у нашiй часописi.

СПРАВОЧНЕ БЮРО Генеральної Старшини.

Радченко Якив, табір Ingelstadt. Проханнє Ваше прийнято до вiдома i при першiй можливостi буде перенесенi. Вождаренко Федiр III 508. кот. 11264. Проханнє Ваше прийнято до вiдома. Загорайко Иван, Кашоруба Амросiї, Мутнян Степан i Червiак Михайло. Проханнє Вашi прийнятi до вiдома.

До органiзацiї по робiтничих ковандах.

Генеральна Старшина прохає органiзовани гуртки по робiтничих командах надiслати в коротеньких словах звiдомлення за час свого iснування по 1. листопада. Особливо бажано, щоби в звiдомленнi подавало ся скiльки було засiдань, скiлько в членiв, стан каси й загальний вигляд гуртка.

Крiм цього, щоби мати зв'язок i знати органiзацiї, якi iснують поза табором, Генеральна Старшина пропiдає давати такi звiдомлення кожного мiсяця.

Генеральна Старшина.

С П И С членiв т-ва «Сiч», прийнятих 20. вересня i 4. жовтня 1917. року.

Литвин Федот Романенко Мих. Везручко Якив Валцеля Платон Пiтченко Никаф. Споленко Гриць Игнатенко Федiр Калашникiв Анд. Забуга Иван Гонорiв Иван Вулацель Василь Кухлiй Iлько Стригуль Карпо Черненко Сергiй Нечипоренко Як. Доценко Карпо Контрбуц Март. Полаченко Мих. Налив'Савелiй Врижинский Ан. Дуброва Йосип Раболенко Пет. Везносик Єрофiй Лямпрехт Йоган. Возник Федiр Матюк Иван	Єреско Сава Феслов Гриць Прядяк Тимофiй Ласюк Яким Коспирок Максим Бондарчук Волод. Дробинський Трох. Вендик Порфир Зовуля Остап Шкарупа Макар Сердюк Лука Коваленко Карпо Вайдаченко Гарає. Манаєв Олександр Славоскiй Петер Калыш Юрко Пузыренко Якив Омельчук Сава Шамлiенко Єфим Литвиненко Иван Чаїка Антiн Николенко Иван Тигорук Иван Мамонiв Гриць Копяка Лаврентiй Лавренко Иван
---	--

Канцелярiя Т-ва „Сiч“

ОГОЛОШЕННЯ.

Опанас Яковлевич Мохайденко № 4302. табору Münzengen 3 Ком. шукає свого рiдного брата Михайла Яковлевича Мохайденка кiльськoї губ., радомишельського повіту, вiшовичськoї вол., дер. Федорiвки. Служив при вiйську в 44. камчатськiм полку пiхоти в 7. ротi, пропав без вiсти на австрiйськiм фронтi. Хто би знав якi вiсти про нього, то просимо звiстити редакцiю „Громадськoї Думки“.

Того, хто знає де знаходиться ся Федот Федорович Штанько полтавськ. губ., зiнькiвськ. повіту, м. Опiшнi,—попав у полон у Австрiю в груднi 1914. р.—прошу повiдомити мене на адресу:

Kriegsgef.-Lager Rastatt, IV Bat. 14 Ком. № 25713. Олексиї Федоро-вич Штанько.